

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาการประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียน : กรณีศึกษา มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาสภาพการประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนภัทรคถ และเพื่อพัฒนาการประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนภัทรคถให้มีความเหมาะสมกับบริบท โดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยมีองค์ประกอบหลักอยู่

2 ระยะคือ

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียน

ระยะที่ 2 พัฒนาการประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียน

การตรวจสอบข้อมูล โดยเฉพาะข้อมูลเชิงเนื้อหา เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากการสังเกต และการสัมภาษณ์สภาพการดำเนินงานการพัฒนาการประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนภัทรคถ จากการสอบถามครูผู้รับผิดชอบการดำเนินการประกันคุณภาพครูผู้ร่วมศึกษาของโรงเรียนภัทรคถ เป็นการหาข้อสรุปของข้อมูลจากปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยและครูผู้ร่วมวิจัยเก็บรวบรวมได้ตลอดการทำรอบของ Action Research: AR ข้อมูลที่ทำการวิเคราะห์มี

- 1) ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตของผู้วิจัย
- 2) ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ ในส่วนของข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติพื้นฐาน การหาค่าเฉลี่ย (μ) แล้วทำการแปลผลโดยการเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ในบทนี้ผู้วิจัยขอเสนอสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะตามลำดับ คือ

1. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการตาม 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียน ระยะที่ 2 พัฒนาการประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียน ผู้วิจัยขอเสนอผลของการดำเนินงานในแต่ละส่วนพอสังเขป ดังนี้

1.1 ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาสภาพเบื้องต้น

ในระยะแรกของการวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาสภาพการประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพ

ผู้เรียนของโรงเรียนภัทรคธ เพื่อทราบถึงสภาพปัญหา และความต้องการของโรงเรียนภัทรคธ

1.1.1 ข้อมูลทั่วไปของโรงเรียนภัทรคธ โรงเรียนภัทรคธได้เปิดทำการสอนเมื่อปี 2549 ปัจจุบันมีถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 354 คน แยกเป็นชาย 174 คน หญิง 180 คน ผู้รับใบอนุญาตเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด ผู้อำนวยการมีหน้าที่บริหารงานทั่วไป หัวหน้าฝ่ายวิชาการทำหน้าที่บริหารงานวิชาการทั้งหมด

1.1.2 ข้อมูลสภาพการปฏิบัติและความต้องการพัฒนาการประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนภัทรคธ จากการศึกษาโดยใช้แบบสอบถาม พบว่าโรงเรียนได้มีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง อยู่ 4 มาตรฐานเรียงตามลำดับจากน้อยไปหามากดังนี้ คือ การส่งเสริมให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม (คะแนนเฉลี่ย 3.03) การส่งเสริมสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี (คะแนนเฉลี่ย 3.10) การส่งเสริมให้มีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (คะแนนเฉลี่ย 3.36) การส่งเสริมให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ (คะแนนเฉลี่ย 3.42) นอกนั้นอีก 4 ประเด็นมีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก

สำหรับสภาพความต้องการปรับปรุงพัฒนา พบว่ามีความต้องการปรับปรุงพัฒนาในระดับมาก จำนวน 7 มาตรฐาน เรียงลำดับจากมากไปน้อย 3 ประเด็นแรกดังนี้คือ การส่งเสริมให้มีส่วนร่วมนิสิตและคณาจารย์ด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา (คะแนนเฉลี่ย 3.78) การส่งเสริมให้มีความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (คะแนนเฉลี่ย 3.73) และการส่งเสริมให้มีความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (คะแนนเฉลี่ย 3.73)

1.1.3 การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการจากการสนทนากลุ่ม ร่วมกันของผู้บริหาร และคณะครู จากการจัดสนทนากลุ่ม จำนวน 8 คน ซึ่งที่ประชุมได้ตกลงกันจะพิจารณาเฉพาะประเด็นสำคัญหลักๆ เพียง 2 มาตรฐานเท่านั้นได้แก่ การส่งเสริมให้มีความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และการส่งเสริมสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี ด้วยเห็นว่ามาตรฐานเหล่านี้มีระดับการปฏิบัติยังอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น รวมถึงมีข้อจำกัดในเรื่องเวลา เพราะมาตรฐานข้ออื่นๆ ในแต่ละมาตรฐานมีขอบข่ายงานกว้างขวางมาก ข้อสรุปของที่ประชุมมีดังนี้

1.1.3.1 ในเรื่องการส่งเสริมให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ที่ประชุมเห็นว่านักเรียนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ทุกคนเห็นตรงกันว่าควรจะมีการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมถึงให้ความรู้และคุณประโยชน์ของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และต้องมีการตรวจสอบประเมินผลพฤติกรรมของนักเรียนที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องด้วย

1.1.3.2 การส่งเสริมสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดีนั้น ที่ประชุมว่าโรงเรียนยังไม่ส่งเสริมนักเรียนในการดูแลสุขภาพ รวมถึงการออกกำลังกายเท่าที่ควร รวมถึงการสนับสนุนให้นักเรียนมีความมั่นใจ และกล้าแสดงออกนั้นก็ยังมีไม่มาก ทุกคนในที่ประชุมจึงเห็นว่าควรจะมีการเสริมกิจกรรมที่ส่งเสริมและดูแลสุขภาพของนักเรียน ทั้งการออกกำลังกายและการดูแลตนเองของนักเรียน และยังต้องจัดให้มีกิจกรรมที่ให้โอกาสนักเรียนได้แสดงออกเพิ่มขึ้นด้วย

1.2 ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาการประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียน

1.2.1 ผลการเตรียมการเพื่อพัฒนาการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน

1) การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ได้ดำเนินการเมื่อ 13-14 กันยายน 2551 มีเป้าหมายหลักเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาให้กับคณะครูของโรงเรียนภัทรคธ ผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ ได้ยุทธศาสตร์การพัฒนากการประกันคุณภาพเป็นผล โดยตรงตามที่ตั้งวัตถุประสงค์ไว้

ในวันแรกของการประชุมเชิงปฏิบัติการ บรรยายภาคเหมือนกับการฝึกอบรม โดยทั่วไป ผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนภัทรคธ ได้ย้าให้ครูทุกคนให้ความสำคัญกับการประกันคุณภาพภายใน และให้ความร่วมมือกับวิทยากร และผู้วิจัยอย่างจริงจังด้วย ต่อจากนั้นวิทยากร ได้บรรยายเกี่ยวกับความสำคัญของการประกันคุณภาพภายใน ซึ่งแจ้งมาตรฐานการประเมินต่างๆ และโยงสู่จุดที่เป็นปัญหาของโรงเรียน ครูส่วนใหญ่ให้ความสนใจดี กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นการบรรยาย การแสดงความคิดเห็นและการซักถามของคณะครูผู้เข้าร่วมอบรม และมีการฝึกปฏิบัติในช่วงท้ายของการฝึกอบรม สังเกตพบว่าครูส่วนใหญ่มีความพึงพอใจและเข้าใจในสาระสำคัญ แต่ยังมีครูบางท่านยังไม่มีความมั่นใจว่าจะสามารถปฏิบัติ และแก้ไขปัญหานี้ได้ แต่วิทยากรได้ย้าว่ายินดีให้ความช่วยเหลือดูแล โดยให้ผู้วิจัยได้ประสานการดำเนินการในเรื่องนี้ต่อไป

ในวันที่สอง เนื้อหาทั้งหมด เป็นการร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนากการประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียน กำหนดตัวชี้วัด กำหนดเป้าหมาย และกำหนดโครงการดำเนินการของแต่ละตัวชี้วัด ครูส่วนใหญ่มีความกระตือรือร้นที่จะทำงาน ในที่สุดก็ได้ยุทธศาสตร์การประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนขึ้นมา ซึ่งก็ยังไม่สมบูรณ์มากนัก ผู้วิจัยจึงได้นัดหมายคณะครูเพื่อที่จะมาทำความเข้าใจ และยืนยันในประเด็นที่ยังไม่ชัดเจนร่วมกันอีกในสัปดาห์ต่อไป คือ วันที่ 20 กันยายน 2551

2) การวิเคราะห์ข้อมูลการตรวจสอบและปรับปรุงการพัฒนากการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนภัทรคด หลังจาการประชุมเชิงปฏิบัติการ และได้ยุทธศาสตร์การพัฒนากการประกันคุณภาพของโรงเรียนแล้ว พบว่าข้อมูลหลายส่วนยังไม่ชัดเจน เช่น การให้คำจำกัดความ การกำหนดขอบเขต การกำหนดเป้าหมาย ตลอดจนวิธีวัดและประเมินผลของตัวชี้วัดบางตัว ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นัดพบคณะครูที่เป็นแกนนำอีกครั้งหนึ่ง ในวันที่ 20 กันยายน 2551 ผลจากการดำเนินงานในส่วนนี้ ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนในเรื่องต่อไปนี้คือ

2.1) ยุทธศาสตร์การประกันคุณภาพการศึกษา จากจำนวน 8 มาตรฐาน 33 ตัว บ่งชี้ คัดเลือกเหลือเพียง 2 มาตรฐาน 4 ตัวบ่งชี้

2.2) ผู้วิจัยและคณะครูได้ปรับแต่งยุทธศาสตร์ย่อยทั้ง 4 ด้าน ให้อยู่ในรูปของตัวบ่งชี้คุณภาพหรือตัวชี้วัดสำคัญ (Key Performance Indicators: KPIs) เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน สามารถวัดและประเมินได้

3) การกำหนดความรับผิดชอบของตัวบ่งชี้เป็นรายบุคคล มีผู้รับผิดชอบ โครงการต่างๆ (กำหนดรหัสสำหรับแต่ละกลุ่ม โดยใช้อักษรย่อ "PDG" แล้วต่อด้วยตัวเลข) ดังนี้ โครงการรักษาสีแวดล้อม (PDG. 1) โครงการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการออกกำลังกาย (PDG. 2) โครงการส่งเสริมการกล้าแสดง ออกของนักเรียน (PDG. 3) โครงการส่งเสริมการจัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ (PDG. 4)

1.2.2 ผลการพัฒนากการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน รอบ 1-2 ผู้วิจัยขอสรุปกระบวนการ ผลของการดำเนินงาน และเป้าหมายที่จะดำเนินการในอนาคตตามโครงการของตัวชี้วัดต่างๆทั้ง 4 ตัว ดังนี้

1) ตัวบ่งชี้ที่ 1 จำนวนครั้งที่จัดกิจกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม (โครงการรักษ์สิ่งแวดล้อม) สภาพเดิม โรงเรียนยังไม่เคยจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมแต่อย่างใด ในการปฏิบัติการวิจัยครั้งนี้ ได้ตั้งเป้าหมายไว้ว่า จะจัดกิจกรรม 2 ครั้ง กระบวนการดำเนินงานผ่านวงจรของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 2 รอบแล้วบรรลุเป้าหมาย ได้กำหนดเป้าหมายเพื่อการพัฒนาในอนาคตว่า โรงเรียนจะจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมอีกอย่างน้อย 2 ครั้งเหมือนเดิม

2) ตัวบ่งชี้ที่ 2 จำนวนกิจกรรมที่ส่งเสริมการออกกำลังกาย (กิจกรรมขยับกายก่อนเข้าเรียน, กิจกรรมการแข่งขันฟุตบอล) สภาพเดิม โรงเรียนยังไม่เคยจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับส่งเสริมการออกกำลังกายแต่อย่างใด ในการปฏิบัติการวิจัยครั้งนี้ ได้ตั้งเป้าหมายไว้ว่า จะจัดกิจกรรมให้ได้ 2 กิจกรรม กระบวนการดำเนินงานผ่านวงจรของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 2 รอบแล้วบรรลุเป้าหมาย และ โรงเรียนได้ตั้งเป้าหมายเพื่อการพัฒนาปรับปรุงในอนาคตว่าจะจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการออกกำลังกาย เพิ่มขึ้นอีกอีกอย่างน้อยปีละ 4 กิจกรรม

3) ตัวบ่งชี้ที่ 3 จำนวนครั้งที่มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดง ออก (กิจกรรมละครสอนใจ, กิจกรรมการประกวดร้องเพลง) สภาพเดิม โรงเรียนเคยจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงออกเพียง 1 ครั้ง ในการปฏิบัติการวิจัยตั้งเป้าหมายไว้ว่า จะจัดกิจกรรมให้ได้ 3 ครั้ง กระบวนการดำเนินงานผ่านวงจรของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 2 รอบแล้วบรรลุเป้าหมาย โรงเรียนได้ตั้งเป้าหมายเพื่อการพัฒนาปรับปรุงในอนาคตว่าจะจัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงออกเพิ่มขึ้นอีกอีกอย่างน้อยปีละ 4 ครั้ง

4) ตัวบ่งชี้ที่ 4 จำนวนครั้งที่มีการจัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ (กิจกรรมระเบียบวินัยเพื่อการอยู่ร่วมกัน, กิจกรรมสังสรรค์ปีใหม่, กิจกรรมการเข้าค่ายลูกเสือเนตรนารี) สภาพเดิม โรงเรียนเคยจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับส่งเสริมให้นักเรียนเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเพียง 1 ครั้ง (กิจกรรมการเข้าค่ายลูกเสือเนตรนารี) ในการปฏิบัติการวิจัยครั้งนี้ ได้ตั้งเป้าหมายไว้ว่า จะจัดกิจกรรมให้ได้ 2 ครั้ง กระบวนการดำเนินงานผ่านวงจรของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 2 รอบแล้วเกินกว่าเป้าหมายคือสามารถจัดกิจกรรมได้ถึง 3 ครั้ง และ โรงเรียนได้ตั้งเป้าหมายเพื่อการพัฒนาปรับปรุงในอนาคตว่าจะจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นอีกอีกอย่างน้อยปีละ 4 ครั้ง

2. อภิปรายผล

ผลของการวิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาการประกันคุณภาพภายในด้าน
คุณภาพผู้เรียน : กรณีศึกษา ครั้งนี้ได้ข้อค้นพบสำคัญๆ ตามวัตถุประสงค์หลายประการ ผู้วิจัยจึงทำ
การอภิปรายผลในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาสภาพเบื้องต้น ผลการ
พัฒนาการประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียน ซึ่งมีรายละเอียดแต่ละประเด็นดังนี้

2.1 ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาสภาพเบื้องต้น

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น เพื่อทราบสภาพการปฏิบัติและความต้องการในการ
พัฒนา/ปรับปรุงการประกันคุณภาพภายใน กับ โรงเรียนภัทรดล โดยใช้เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม
พบว่าโรงเรียนภัทรดลมีสภาพเดิมของการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการประกันคุณภาพภายในด้าน
คุณภาพผู้เรียนอยู่ในระดับเพียงปานกลางถึง 4 มาตรฐาน ส่วนความต้องการในการพัฒนาปรับปรุง
การประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียนเกือบทุกมาตรฐานมีความต้องการอยู่ในระดับมากถึง
7 มาตรฐาน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการดำเนินการประกันคุณภาพเป็นสิ่งที่จำเป็น สอดคล้องกับการ
รายงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติที่กล่าวไว้ว่า คุณภาพของการศึกษาของไทย
ที่จำเป็นจะต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ
หรือจริยธรรม คุณธรรม โดยจะต้องเริ่มจากสถานศึกษาทุกแห่งดำเนินการพัฒนาคุณภาพของตนเอง
โดยในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษานั้น จะต้องมีการประกันคุณภาพภายในผสมผสานอยู่ใน
กระบวนการบริหารและการจัดการเรียนการสอนตามปกติของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของ
ผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา เป็นการสร้างความมั่นใจว่าสถานศึกษาจะจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ
เป็นไปตามมาตรฐาน การประกันคุณภาพภายในจึงเป็นงานสำคัญของสถานศึกษา โดยสถานศึกษา
เพื่อผู้เรียนและสังคมโดยรวม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544 : 4) รวมถึง รุ่ง
แก้วแดง (2544 : 36) พบประเด็นเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในว่าเป็นกระบวนการบริหาร
จัดการที่มีการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ ซึ่งเป็นภารกิจที่
สถานศึกษาจะต้องทำอยู่แล้ว ไม่ใช่เรื่องใหม่ หรือเรื่องแปลกแยกไปจากงานปกติ และไม่ใช่ว่า
ประเมินเพื่อประเมิน ไม่เน้นการสร้างเอกสาร แบบวัด หรือแบบประเมินเป็นจำนวนมาก แต่เป็น
การประเมินเพื่อพัฒนา โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตามพบว่าโรงเรียนภัทรคด ให้ความร่วมมือกับผู้วิจัยด้วยดีในการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นครั้งนี้ และเนื่องจากโรงเรียนภัทรคดเป็นโรงเรียนใหม่ ซึ่งยังไม่เคยได้รับการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษามาก่อน จึงเป็นเหตุผลให้ผู้วิจัยเข้าทำการศึกษาเพื่อการพัฒนาการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน โดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการต่อไป

2.2 ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาการประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียน

2.2.1 ผลการเตรียมการเพื่อพัฒนาการประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียน ผู้วิจัยและผู้บริหาร คณะครูโรงเรียนภัทรคดตกลงพร้อมใจกันที่จะพัฒนาการประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียนให้ดีกว่าสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน จึงได้ร่วมกันวางกรอบที่จะดำเนินการพัฒนาต่อไป โดยในเบื้องต้นมีความเห็นตรงกันว่า การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นเรื่องสำคัญ และจำเป็นยิ่ง ทั้งนี้เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพ เช่น การเตรียมตัวเตรียมใจของบุคลากรภายในโรงเรียน ให้พร้อม และเห็นว่าจะต้องดำเนินการก่อนเรื่องอื่นใดทั้งหมด สอดคล้องกับผู้วิจัยได้ทำการศึกษาหลักการทฤษฎีและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องพบว่า การดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องใหม่ ความรู้ความเข้าใจของบุคลากรยังไม่เพียงพอ การฝึกอบรมครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาการประกันคุณภาพภายใน ยังไม่ครอบคลุมและกว้างขวางเพียงพอ จึงสมควรทำการฝึกอบรมครูเพื่อเตรียมความพร้อม (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2547 : 38-39) และจากการศึกษาของ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (2547 : 14) พบว่าบุคลากรครูมีความสำคัญต่อความสำเร็จของการดำเนินงานประกันคุณภาพของสถานศึกษา จึงควรเร่งส่งเสริมสนับสนุนช่วยเหลือ พัฒนาศักยภาพให้ทั่วถึง สอดคล้องกับ สุวิมล ว่องวานิช (2543 : 4) พบว่าตัวแปรแรกที่ทำให้การดำเนินงานประเมินผลภายใน ประสบความสำเร็จคือตัวแปรด้านความรู้ความเข้าใจในการประเมินผลภายในของบุคลากร ดังนั้นผู้วิจัยจึง ได้เริ่มต้นพัฒนาการประกันคุณภาพภายใน โรงเรียนด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการก่อน ซึ่งรายละเอียดการดำเนินงานอยู่ในบทที่ 4

ผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ นอกจากได้สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานพัฒนาการประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียนแล้ว ยังได้ยุทธศาสตร์การพัฒนาการประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียน โดยอาศัยข้อมูลพื้นฐาน อาศัยบริบท สภาพการปฏิบัติ และความต้องการที่แท้จริงของโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ประกอบการทำวิจัยครั้งนี้ โดยการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนครั้งนี้ได้ดำเนินการ โดยยึดหลักของการประกันคุณภาพ 5 ประการ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ. 2546 : 8) คือ หลักของการกระจายอำนาจ หลักของการมีส่วนร่วม หลักของจิตสำนึกและพันธภาวะ หลักของการสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กร และหลักของการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียน เพื่อประกอบการวิจัยครั้งนี้ ได้มอบอำนาจในการตัดสินใจในการเลือกประเด็น หรือยุทธศาสตร์ที่จะทำการพัฒนาให้แก่คณะครูที่เข้าร่วมประชุม ได้แสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลาย ส่วนใหญ่กระตือรือร้น และพร้อมจะดำเนินงาน และในการกำหนดยุทธศาสตร์ประเด็นหลัก ประเด็นย่อย เพื่อการพัฒนานั้น ได้คำนึงถึงความเป็นไปได้ คำนึงถึงศักยภาพของตนเอง เพื่อประโยชน์ของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องด้วยทุกครั้งไป

การประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ นอกจากการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในแล้ว ผู้วิจัย และคณะครู ยังได้ร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์การประกันคุณภาพภายใน กำหนดตัวบ่งชี้ กำหนดเป้าหมาย กำหนดโครงการดำเนินงานแต่ละตัวบ่งชี้ การดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ อาศัยข้อมูลพื้นฐานจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น (ตารางที่ 7) รายละเอียดของแต่ละขั้นตอนมีดังนี้

การกำหนดยุทธศาสตร์หลัก (Strategic Themes) เพื่อการพัฒนาการประกันคุณภาพภายใน ซึ่งเริ่มต้นด้วยการพิจารณาองค์ประกอบหลักของการประกันคุณภาพภายในทั้ง 8 มาตรฐาน ประกอบด้วย 33 ตัวชี้วัด ว่าองค์ประกอบใดบ้างซึ่งเป็นองค์ประกอบหลัก และสำคัญสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ พสุ เศรษฐรินทร์ (2540 : 15) ว่าการเลือกยุทธศาสตร์ที่ดีที่สุดนั้นจะต้องคำนึงความสอดคล้องกับภารกิจและวิสัยทัศน์ ความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ความเหมาะสมกับปัจจัยภายในองค์กร คำนึงถึงความเสี่ยงที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับ

การดำเนินงานในอดีต ปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต มีความเป็นไปได้ อยู่ในช่วงเวลาที่เหมาะสม และทำให้เกิดการพัฒนาอย่างชัดเจนหรือไม่

การกำหนดตัวชี้วัด (Key Performance Indicators: KPI) ที่ประชุมที่ประกอบด้วย ผู้วิจัยและคณะครูทั้งหมดมีความเห็นตรงกันว่าในการวิจัยครั้งนี้สมควรกำหนดตัวชี้วัดคุณภาพตามระบบประกันคุณภาพภายในเพียง 4 ตัวบ่งชี้ (ตารางที่ 8) ซึ่งสอดคล้องกับ พสว. เศรษฐกิจ (2546 : 18) ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า ตัวบ่งชี้เป็นสิ่งที่ต้องนำมาควบคุมกับระบบการประเมินผล เพราะตัวบ่งชี้จะบอกได้ว่าสิ่งที่เราวัดนั้นมีสถานะเช่นใด จากนั้นก็เป็นหน้าที่ของผู้ประเมินที่นำผลที่วัดได้มาเทียบกับเกณฑ์ว่าสถานะเช่นนั้นดีหรือไม่ดี และให้คำแนะนำหรือกำหนดสิ่งที่จะปฏิบัติต่อไป การออกแบบระบบการวัดผลในองค์กรมักจะเน้นวัดผลในส่วนที่มีความสำคัญกับองค์กรก่อน ถึงแม้ว่าการมีตัวบ่งชี้จำนวนมากอาจทำให้เห็นภาพขององค์กรที่ชัดเจนขึ้น แต่ต้องไม่ลืมว่าองค์กรมีกิจกรรมซับซ้อนมากมาย ในข้อเท็จจริงเราไม่สามารถวัดผลทุกอย่างภายในองค์กรได้ และไม่มี ความจำเป็นต้องสร้างตัวบ่งชี้มากมายขนาดนั้น เพราะต้องใช้ทรัพยากรบุคคล เงินทุนและเวลามากขึ้น และอาจทำให้เราไม่สามารถเห็นกลยุทธ์ขององค์กรได้อย่างชัดเจน จึงเป็นที่มาของคำว่า “Key Performance Indicator” เพื่อแสดงว่าวัดและประเมินเฉพาะสิ่งสำคัญเท่านั้น

การกำหนดเป้าหมาย (Target) ของตัวบ่งชี้ต่างๆ ผู้วิจัยและครูผู้ร่วมวิจัย ได้อาศัยแนวคิดของนักวิชาการอย่างหลากหลาย อาทิเช่น พสว. เศรษฐกิจ (2546 : 24) ให้คำอธิบายว่า เป้าหมายเป็นตัวเลขนที่องค์กรต้องการจะบรรลุผลของตัวชี้วัดแต่ละประการ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยและครูผู้ร่วมวิจัยได้ร่วมกันกำหนดเป้าหมาย โดยยึดหลักทฤษฎีดังกล่าว และอาศัยข้อมูลของโรงเรียนจากการสำรวจผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานของการประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียนทั้ง 8 มาตรฐาน ผสมกับการเสนอความต้องการอย่างหลากหลายในการประชุมเชิงปฏิบัติการและได้ข้อสรุปร่วมกันดังตารางที่ 10

การกำหนดผู้รับผิดชอบตัวชี้วัด ได้จากการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางระหว่างผู้วิจัยและคณะครู และได้ข้อสรุปว่าครูแต่ละคนมีหน้าที่รับผิดชอบโครงการต่างๆ ดังตารางที่ 9 ซึ่งการดำเนินงานในส่วนนี้ได้ยึดหลักของการกระจายอำนาจ กระจายความรับผิดชอบ การใช้กระบวนการกลุ่มในการทำงานและแก้ปัญหา และให้มีเจ้าภาพรับผิดชอบและมีผู้สนับสนุนอย่างชัดเจน (พสว. เศรษฐกิจ. 2546 : 26)

2.2.2 การพัฒนาการประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียน

1) จากผลการพัฒนาการประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียน ตัวบ่งชี้ที่ 1

จำนวนครั้งที่จัดกิจกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมพบว่า กระบวนการดำเนินงานผ่านวงจรของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 2 รอบแล้วบรรลุเป้าหมาย ส่วนสำคัญที่ทำให้ตัวบ่งชี้นี้บรรลุเป้าหมายเป็นเพราะความตั้งใจ และความพร้อมของบุคลากรที่รับผิดชอบ โครงการของตัวบ่งชี้นี้ รวมถึงยังมีการดำเนินงานตามขั้นตอนที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ กรมวิชาการ (2544 : 104) ที่กล่าวไว้ว่าในการดำเนินการควรมีการเตรียมการเพื่อสร้างความพร้อมให้แก่บุคลากร และจัดให้มีการฝึกอบรมในการดำเนินงาน นอกจากนี้ยังเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของนักเรียนในการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม เพราะเมื่อนักเรียนได้ทราบถึงประโยชน์ของการทำกิจกรรมแล้วย่อมเกิดความคาดหวังและความรู้สึกลอยลางจะเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นตามลำดับขั้นตอนและวิธีการที่ครูผู้รับผิดชอบโครงการ ได้ให้ความรู้ไว้ สอดคล้องกับ สิริวัฒน์ คำวันสา (2544 : 47) ที่กล่าวว่า กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนไว้แล้ว คือการทำให้ลักษณะเดิมเปลี่ยนไปโดยมุ่งหมายว่า ลักษณะใหม่ที่เข้ามาแทนที่นั้นจะดีกว่าลักษณะเก่า หรือสภาพเก่า ดังนั้นเมื่อเกิดความร่วมมือร่วมใจของทุกๆ ฝ่ายการดำเนินการพัฒนาการประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียน ตัวบ่งชี้ที่ 1 จึงบรรลุวัตถุประสงค์

2) จากผลการพัฒนาการประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียน ตัวบ่งชี้ที่ 2

จำนวนกิจกรรมที่ส่งเสริมการออกกำลังกายพบว่า กระบวนการดำเนินงานผ่านวงจรของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 2 รอบแล้วบรรลุเป้าหมาย เพราะมีการวางแผน การมอบหมายแบ่งหน้าที่ รวมถึงดำเนินงานตามกรอบแผนที่วางไว้ ซึ่งการวางแผนเพื่อพัฒนาสถานศึกษานั้นเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนเป็นระบบ เพื่อที่จะสร้างหรือปรับแต่งวิสัยทัศน์ จัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม กำหนดรูปแบบและวิธีจัดการอย่างเป็นระบบ (กรมวิชาการ. 2544 : 2-3) จากการร่วมกันวางแผนดังกล่าวนี้ จะส่งผลการปฏิบัติงาน โดยตรงกับนักเรียน ซึ่งนักเรียนเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์สูงสุดจากการดำเนินกิจกรรมตามตัวบ่งชี้ที่ 2 นี้ สอดคล้องกับ จิรศักดิ์ จันทร์ช่วงโชติ (2538 : 71) ที่กล่าวว่าเป้าหมายของการพัฒนาการศึกษาจึงต้องมุ่งพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนดังกล่าวสถานศึกษาต้องมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งจากการดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นระบบในครั้งนี้ จึงทำให้ตัวบ่งชี้ที่ 2 บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย

3) จากผลการพัฒนาการประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียน ตัวบ่งชี้ที่ 3 จำนวนครั้งที่มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงออกพบว่า กระบวนการดำเนินงานผ่านวงจรของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 2 รอบแล้วบรรลุเป้าหมาย ซึ่งนอกจากจะสามารถพัฒนาและส่งเสริมให้นักเรียนมีความกล้าแสดงออกแล้วยังส่งผลให้นักเรียนมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้นอีกด้วย ทั้งหมดนี้เกิดจากศักยภาพที่มีอยู่ในตัวของนักเรียนเอง เพราะการพัฒนาคนให้มีคุณภาพนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเป็นพัฒนาที่มีคุณภาพ เพื่อให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง และสามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 : 11-12) ประกอบกับความตั้งใจที่จะพัฒนาของครูผู้รับผิดชอบ โครงการ และการเล็งเห็นความสำคัญของผู้บริหารต่อโครงการนี้ สอดคล้องกับ ประอร สุทรวิภาต (2543 : 108) ที่กล่าวว่า ผู้บริหารควรมีความเข้าใจและเห็นความสำคัญเกี่ยวกับกิจกรรมของการประกันคุณภาพการศึกษา โดยมีนโยบายความมุ่งหมายที่ชัดเจนและต่อเนื่องในการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งทั้งหมดนี้จึงทำให้ตัวบ่งชี้ที่ 3 บรรลุวัตถุประสงค์

4) จากผลการพัฒนาการประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียน ตัวบ่งชี้ที่ 4 จำนวนครั้งที่มีการจัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์พบว่า การดำเนินงานของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 2 รอบแล้วบรรลุเป้าหมาย การดำเนินงานในโครงการนี้ส่วนใหญ่จะใช้บุคลากรจากภายนอกเข้ามาดำเนินกิจกรรม รวมถึงการดำเนินกิจกรรมนอกโรงเรียนด้วย ซึ่งจะเกิดผลดีต่อตัวนักเรียน โดยเป็นการเรียนรู้การร่วมกิจกรรมกับบุคคลอื่น ทำให้ได้เห็นมุมมองที่ต่างจากที่เคยเห็นเป็นประจำในโรงเรียน สอดคล้องกับ ประอร สุทรวิภาต (2543 : 94) ที่กล่าวไว้ว่า ในขั้นตอนของการดำเนินงานที่มีลักษณะซับซ้อนยุ่งยากต่อการปฏิบัติ หรือบุคลากรภายในโรงเรียนยังไม่มี ความชำนาญพอที่จะพัฒนาปรับปรุงด้วยตนเอง ควรจะอาศัยนักวิชาการ หรือผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นบุคลากรจากภายนอกมาช่วยในการดำเนินงานด้วย และนอกจากนี้แล้วยังเกิดจากการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ มีการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องตลอดเวลาของคณะครูผู้รับผิดชอบโครงการ สอดคล้องกับ กรมวิชาการ (2544 : 37-38) ที่เขียนไว้ว่า การพัฒนาคุณภาพการดำเนินงานนั้นจะต้องใช้ข้อมูลสารสนเทศปัจจุบันมาวิเคราะห์จุดเด่น จุดที่ต้องปรับปรุง รวมทั้งศักยภาพของสถานศึกษาด้วย จึงทำให้ตัวบ่งชี้ที่ 4 บรรลุเป้าหมาย

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

3.1.1 การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาการประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียนที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นในครั้งนี้อาจไม่มีความเหมาะสมกับสถานศึกษาอื่นๆทั่วไป หากสถานศึกษาอื่นจะนำไปใช้ขอให้พิจารณาถึงความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และควรปรับเปลี่ยนองค์ประกอบของการประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียนตามสภาพปัญหาและความต้องการของสถานศึกษานั้นๆ ให้เหมาะสม

3.1.2 การกำหนดประเด็นหลัก หรือยุทธศาสตร์หลัก (Strategic themes) และตัวชี้วัดคุณภาพ (Key Performance Indicators : KPI) เพื่อพัฒนาการประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียนในครั้งนี้ ผู้วิจัย และครูผู้ร่วมวิจัยได้พิจารณาคัดเลือกเพียง 2 มาตรฐาน 4 ตัวบ่งชี้ จาก 8 มาตรฐาน 33 ตัวบ่งชี้ เนื่องจากการดำเนินการครั้งนี้เป็นเพียงการทดลองเท่านั้น และมีข้อจำกัดในเรื่องเวลางบประมาณ ดังนั้นหากสถานศึกษาใดจะนำไปใช้ก็สามารถกำหนดประเด็นเพื่อการพัฒนาปรับปรุงได้มากหรือน้อยกว่านี้ได้ โดยมีข้อพิจารณาว่าประเด็นเหล่านั้นเป็นประเด็นสำคัญจริงๆ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนโดยรวมได้

3.1.3 การเตรียมความพร้อม เพื่อดำเนินการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง เพราะเรื่องนี้เป็นเรื่องใหม่ ครูอาจารย์ และบุคลากรฝ่ายต่างๆ ยังไม่เข้าใจและควรเริ่มต้นอย่างไรดี ซึ่งเป็นปัญหาเกือบทั่วไป ในการปฏิบัติการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเริ่มจากใช้วิธีการประชุมเชิงปฏิบัติการซึ่งพบว่าได้ผลในระดับหนึ่งเท่านั้น ยังไม่เป็นที่พอใจของโรงเรียนมากนัก เนื่องจากใช้เวลาน้อยเกินไป จึงต้องมีการทำความเข้าใจร่วมกันกับคณะครูอีกพอสมควร จึงจะทำให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความสบายใจ และเกิดผลงานตามที่วางเป้าหมายไว้

3.1.4 การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียน ถือเป็นหน้าที่ของผู้บริหารของโรงเรียนในทันทีคือผู้รับใบอนุญาต สมควรที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน หรืออย่างน้อยต้องรับรู้รับทราบ โดยเฉพาะขั้นตอนของการวิเคราะห์สภาพการปฏิบัติปัจจุบัน การกำหนดความต้องการ เพื่อที่จะให้การสนับสนุนให้การดำเนินงานให้สำเร็จ เกิดผลดีต่อโรงเรียน โดยเฉพาะในเรื่องการจัดสรรงบประมาณให้กับ โครงการของตัวบ่งชี้ที่สำคัญและเร่งด่วน

3.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ตัวแปรที่ทำการศึกษานี้มีเพียง 2 มาตรฐาน 4 ตัวบ่งชี้ เนื่องจากเป็นเพียงการทดลองเท่านั้น ในการวิจัยครั้งต่อไปควรพิจารณาตัวแปรที่สำคัญ เพิ่มเข้าไปอีก เพื่อให้ครอบคลุมมาตรฐานการประเมินกว่าเดิม ซึ่งจะสามารถทำให้คุณภาพมาตรฐานการศึกษาเกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น แต่ทั้งนี้ต้องยึดความจำเป็น ความต้องการ และบริบท โรงเรียนแต่ละแห่งในการพิจารณาด้วย

3.2.2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ เป็นการดำเนินการทดลองกับนักเรียนกลุ่มใหญ่ภายในโรงเรียน เนื่องจากมีข้อจำกัดหลายประการซึ่งทำให้ไม่สามารถทำการศึกษาทดลองกับนักเรียนเป็นรายบุคคลได้ (Case Study) ดังนั้นในการวิจัยในครั้งต่อไปควรจะทำการศึกษาเกี่ยวกับเด็กเป็นรายบุคคลด้วย จึงจะเห็นผลได้อย่างชัดเจน และทำให้ผลการดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าการดำเนินการศึกษาทดลองกับนักเรียนกลุ่มใหญ่

3.2.3 ควรสนับสนุนให้ครูในโรงเรียนทำวิจัยในชั้นเรียนทุกคน เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนการสอน อันจะส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหรือ การประกันคุณภาพภายในด้านคุณภาพผู้เรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น